

2025-09-17

Utbildningsdepartementet

Yttrande gällande remiss av promemorian en särskild ersättningsmodell för utbildning för omställning och vidareutbildning för yrkesverksamma

Sammanfattning

Linnéuniversitetet har sedan länge byggt ut sin kapacitet att ge korta kurser som bidrar till arbetslivets kompetenshöjning, vidareutbildning och omställning. Att stärka den möjligheten med en säkrad resurstilldelning och minskad prestationsdel är positivt och i linje med vad STRUT-utredningen¹ föreslog för hela utbildningsområdet. Universitetet välkomnar en regeringspolitik som stödjer vårt arbete men avvisar förslaget om en särskild ersättningsmodell för utbildning för yrkesverksamma som studerar för fort- och vidareutbildning eller omställning.

De huvudsakliga skälen att universitetet avvisar förslaget är att det innebär en komplicerad modell med många oklarheter, som skulle ge en väsentlig administrativ börda och med oklara effekter. Vår bedömning är att den administrativa belastning som modellen skulle medföra är mycket stor och att den underskattas i promemorian. Utredningens förslag står i stor kontrast till regeringens ambition att minska den administrativa överbyggnaden för sektorn².

Uppdraget från regeringen innebär att förslagen ska rymmas inom nuvarande ekonomiska ramar. Detta skulle vid en implementering leda till en försämrad kvalitet när lärarna tvingas lägga en allt större del av sin arbetstid på administration. Styreffekterna av två konkurrerande ersättningsmodeller blir oförutsägbara och det finns en betydande risk att den föreslagna modellen inte premierar ett kostnadseffektivt nyttjande av statens resurser.

¹ SOU 2019:6

² Prop. 2024/25:1 utg.omr. 16 avsnitt 5.6.2

Vi välkomnar ambitionen att stärka utbildningsutbudet för yrkesverksamma i syfte att möta arbetsmarknadens förändrade kompetensbehov. Samtidigt finns det en betydande risk att förväntningarna på modellens kapacitet och effekt är överdrivna i förhållande till den administrativa börda som drabbar lärosätena. Alternativ som på ett bättre och administrativt enklare sätt kan bidra till att nå önskade effekter bör därför övervägas. Ett sätt kan vara att inrätta ett nytt utbildningsområde för korta flexibla kurser, med större ersättning per helårsstudent och mindre ersättning per helårsprestation, ett sådant alternativ bör utredas.

En ändamålsenlig styrning av sektorn bör stödja akademisk frihet, kvalitet och ansvarstagande, samt ge universitetet möjlighet att agera strategiskt och ta samhällsansvar. För att detta ska fungera krävs långsiktighet och mindre detaljstyrning, något som saknas i den föreslagna modellen.

Övriga synpunkter

Behovet av en särskild ersättningsmodell (avsnitt 1)

Linnéuniversitetet delar utredningens grundläggande problembedömning. För att Sverige ska förbli konkurrenskraftigt och innovativt finns behov av insatser som främjar livslångt lärande och rustar individ och samhälle för att möta komplexa utmaningar och en arbetsmarknad i snabb förändring, inriktningen är också i linje med kommissionens strategi Union of skills. Universitetet har därför sedan länge byggt ut sin kapacitet att ge korta kurser som bidrar till arbetslivets kompetenshöjning, vidareutbildning och omställning. Det sker genom korta kurser inom ramanslaget, inom särskilda anslag såsom fortbildning för journalister (anslag 2:65 ap.21), samt genom uppdragsutbildning. Universitetet välkomnar en regeringspolitik som stödjer vårt arbete.

I promemorian konstateras att det är flera delar i nuvarande resursfördelningssystem som är problematiska kopplat till vidareutbildning för yrkesverksamma. Universitetet delar den bilden men avvisar den föreslagna modell som utredningen föreslår. Vi menar att andra administrativt enklare modeller bör övervägas. Exempelvis skulle ett nytt utbildningsområde för korta flexibla kurser kunna inrättas, med större ersättning per helårsstudent och mindre ersättning per helårsprestation.

En särskild ersättningsmodell (avsnitt 2)

Förslaget innebär en betydande ökning av administrationen vid lärosätena. Bland annat förutsätter den föreslagna modellen att en stor mängd nya kursplaner ska tas fram och fastställas, att riktlinjer för bedömning behöver tas fram och processer för bedömningar och dokumentation av dessa ska göras. Lärosätena ska motivera och dokumentera varför den särskilda ersättningsmodellen är applicerbar vilket kommer att skapa betydande administration med betydande inslag av bedömningar som riskerar att uppfattas som godtycklig vilket står i direkt motsats till det utredningen framhåller som önskvärd egenskap att

modellen ska vara enkel att tillämpa och inte ge upphov till höga administrativa kostnader.

En ersättning för utbildning där de flesta är yrkesverksamma och studerar av arbetslivsrelaterade skäl (2.5.2)

Utredningen menar att gruppen av yrkesverksamma som studerar av det huvudsakliga skälet fort- och vidareutbildning eller omställning behöver utgöra minst hälften av hela studentgruppen och att lärosätena i efterhand ska undersöka om villkoren är uppfyllda exempelvis genom frågor i en kursenkät. För att modellen ska vara tillämpbar och rättssäker krävs en tydligare definition av målgruppen samt en robust och administrativt hanterbar metod för uppföljning. Förslaget som lyfts i promemorian är orimligt och leder till en väsentlig administrativ börda, osäkerhet och risk för godtycklighet. Universitetet avvisar helt utredningens förslag att universitetet ska åläggas att följa upp studenternas skäl till studier.

Omfördelning mellan lärosäten (2.7)

Promemorian är vag i hur finansieringen ska hanteras under de första fem åren innan en omfördelning av takbelopp mellan lärosäten kan genomföras. Det framstår som att lärosätena själva förväntas bära den ekonomiska risken och för det enskilda lärosätet är förutsägbarheten låg vad gäller utfallet av eventuella ökade resurser genom framtida omfördelning. Det motverkar principen om långsiktig och stabil finansiering och försvårar lärosätenas möjligheter till långsiktig planering och strategisk utveckling av utbildningsutbudet till nytta för hela samhället.

En modell för omfördelning mellan lärosäten riskerar även att skapa konkurrens inom och mellan lärosäten i stället för att främja samarbete. Lärosätenas nuvarande samarbeten kring bland annat korta kurser inom "Learning for professionals" (<https://learning4professionals.se/>) kommenteras inte.

Omfördelningens påverkan på olika ämnesområden (2.7.11)

Utredningen presenterar scenarion som, om de är korrekta, pekar på två tydliga förändringar. Den ena är att utbildningar inom teknik, medicin och i viss mån naturvetenskap kommer att öka. Den andra förändringen är att utbildningar inom humaniora kommer att minska. Linnéuniversitetet bedömer att utredningens analys av arbetsmarknadens behov är bristfällig varför det blir svårt att bedöma konsekvenserna för omfördelningen mellan ämnesområden.

Linnéuniversitetet anser att även konst och humaniora utgör förutsättningar för samhällets innovation och konkurrenskraft vilket utredningen helt bortser från trots att regeringens strategier och mål lyfter fram just detta. Till exempel i den nationella strategin för kulturella och kreativa branscher som pekar ut dessa branscher som en ny svensk basnäring som skapar arbetstillfällen, tillväxt och välfärd på en innovationsdriven arbetsmarknad inom ett område där Sverige är världsledande.

Regeringens strategi pekar också på att de kulturella och kreativa branscherna bidrar till innovation i andra sektorer. Det fångas även upp i *den nationella STEM-strategin* som lyfter fram att det inom dessa utbildningar finns behov av att integrera samhällsvetenskapliga och innovativa, humanistiska och konstnärliga element samt att även inom andra utbildningar inkludera naturvetenskap och teknik. STEM-strategin pekar på betydelsen av att naturvetenskapliga och tekniska utbildningar är relevanta i ett samhällsperspektiv och att de ”motsvarar arbetsmarknadens behov av tvärvetenskapliga och kreativa utbildningar”.³ Detta är perspektiv som saknas i utredningen.

Promemorian har inte heller analyserat hur modellen samverkar med annan statlig styrning. En neddragning av fristående kurser inom framför allt humaniora har redan skett⁴, men det utreds inte hur ersättningsmodellen påverkar humaniora på övergripande nivå. I promemorian bedöms utbildningar inom humaniora att minska, vilket bör problematiseras då flera ämnen inom humaniora redan är små och därmed riskerar att försvinna.

Konsekvenser (avsnitt 4)

Konsekvenser av alternativa förslag som utredningen diskuterat (4.1.2)

I utredningen förs resonemang kring några alternativa resursfördelningsmodeller, men universitetet bedömer att det saknas fördjupad analys av huruvida önskade effekter skulle kunna uppnås med mindre administrativ börda inom ramen för det befintliga styrsystemet, som till exempel regleringsbrev, särskilda uppdrag eller öronmärkning av medel. En sådan fördjupning hade varit önskvärd dels utifrån att den nya ersättningsmodell som föreslås innebär både tyngre administrativ börda och ökad detaljstyrning av lärosätenas utbildningsdimensionering och därmed avsteg från långvariga övergripande principer. Dels eftersom utredningen också konstaterar att nuvarande styrsystem på det stora hela fungerar väl sett till arbetsmarknadens behov (s. 33).

Vi vill framhålla Linnéuniversitetets uppdrag att fortbilda journalister, vilket inom befintlig styrmodell har bidragit till att bygga upp bransknära specialisering med utgångspunkt i kunskap om arbetsmarknadens behov. Universitetet bidrar även till fortbildning av exempelvis lärare genom det nationella professionsprogrammet.

Linnéuniversitetet ser risker i att den särskilda ersättningsmodellen konkurrerar med lärosätenas egna uppdragsutbildningar, men även andra delar i utbildningskedjan, till exempel privata utbildningsanordnare. I sammanhanget kan det också poängteras att utbildningarnas koppling till arbetsmarknadens behov inte bör ersätta arbetsgivares centrala roll vad gäller att bekosta kompetensutveckling för sina anställda. Vi vill även belysa ett flertal nationella satsningar som adresserar liknande mål, såsom Ingenjör 4.0 och korta kurser inom ramen för livslångt lärande. Trots att dessa insatser har utformats i dialog

³ Regeringskansliet (2025): *En STEM-strategi för Sverige*, s. 5

⁴ Omfördelning av takbelopp, prop. 2024/25:1, utg.omr. 16 avsnitt 5.8

med näringslivet har de inte lett till någon större mobilisering eller tydliga kompetensförflyttningar, en bristande utvärdering och uppföljning av dessa satsningar gör det svårt att dra lärdomar och bygga vidare på tidigare erfarenheter, vilket försvagar underlaget för nya förslag.

Konsekvenser för universitet och högskolor (4.3.1)

I promemorian konstateras att hanteringen av två olika ersättningssystem initialt kommer att leda till viss ökad administration kopplad till att införa ett nytt system. Bedömningen utredaren gör är att efter en initial period kommer den administrativa hanteringen att kunna ske med befintliga administrativa resurser (s 94). Linnéuniversitetet anser att utredningen underskattar den administrativa börda som kommer att åläggas lärosätena. Om förslaget genomförs kommer det att leda till undanträngningseffekter och att mer av lärarnas tid går till administration på bekostnad av kvaliteten i utbildningen.

Vi ser det även som olyckligt att införandet av en särskild ersättningsmodell föreslås sammanfalla med den pågående lärarutbildningsreformen. Att två så omfattande förändringar sker samtidigt riskerar att skapa betydande utmaningar för lärosätena.

Promemorian konstaterar att en omfattande utveckling av nya kurser för yrkesverksamma kan komma att minska behovet av uppdragsutbildning. Om regeringen, genom den särskilda ersättningsmodellen, avser att finansiera delar av den utbildning som idag erbjuds som uppdragsutbildning, bör detta ske genom tillförsel av nya medel. Vår inställning är däremot att det är arbetsgivarens som har det primära ansvaret för att säkerställa att medarbetarna har den kompetens som krävs för att utföra sitt arbete, samt att denna kompetens utvecklas i takt med verksamhetens behov och att det inte bör belasta statliga anslag.

Konsekvenser för studenter (4.4)

Promemorian ger en missvisande bild av fristående kursers funktion och betydelse för arbetsmarknaden. I konsekvensbeskrivningen framställs dessa kurser i huvudsak som personligt eller bildningsmässigt motiverade, vilket inte speglar deras faktiska roll i kompetensförsörjningen. Formuleringar såsom ”utbildningar som i första hand inte är av vikt för arbetslivet” (s. 96) riskerar att förminska fristående kursers arbetsmarknadsrelevans. Dessa utgör i många fall en viktig möjlighet för yrkesverksamma att vidareutbilda sig, bredda sin kompetens eller ställa om i arbetslivet. De är ofta flexibla, tillgängliga och anpassningsbara efter individens behov, vilket gör dem särskilt lämpade för att möta förändrade kompetenskrav. Att ställa utbildningar för yrkesverksamma i motsatsförhållande till fristående kurser är därför problematiskt och riskerar att underminera ett centralt verktyg för livslångt lärande.

Slutsats

Sammantaget bedömer Linnéuniversitetet att den särskilda ersättningsmodellen inte svarar mot grundläggande principer som presenteras under avsnitt 2.1.1 i utredningen att modellen ska vara resurseffektiv genom att vara transparent, enkel att tillämpa och inte ge upphov till höga administrativa kostnader.

Linnéuniversitet konstaterar avslutningsvis att utredningen aktualiserat viktiga frågor, men eftersom lösningarna finns inom befintliga styrsystem så bör utredningen läggas till handlingarna utan vidare åtgärd från regeringen.